

Cilt/Volume 2, Sayı/Issue 4, Temmuz/July 2020, ss. 489-498.

Geliş Tarihi–Received Date: 05.03.2020 Kabul Tarihi–Accepted Date: 01.06.2020

ÇEVİRİ MAKALELER – TRANSLATION ARTICLES

PEÇENEKLER*

C. A. MACARTNEY**

Çev. EMİNE DİKMEN***

ÖZET

Günümüz Ukrayna'sının güney kısımları, en eski tarihlerden beri Türk halklarının Türkistan sahasından göç ederken kullandıkları mühim bir rotadır. Türk halklarının birbirlerini itmeleri neticesinde sıklıkla göçler, Karadeniz üzerinden batıya doğru yapılmıştır. Bununla birlikte gelen her Türk unsuru bir süreliğine dahi olsa bu bozkırlarda yerleşim kurmuştur. Konu edindiğimiz bu Türk halklarından biri, adı bilinse de önemi çok fazla mevzu bahis edilmeyen Peçeneklerdir. Batı Kök-Türk Kağanlığına bağlı bir Türk boyu kabul edilen Peçenekler, Hazarların ve Uzların baskısı sebebiyle İtil Nehri'ni geçerek bu bozkırlarda Ruslarla mücadele etmişlerdir. Uzunca bir süre Rusların bu bozkırlara inmesi Peçenekler sayesinde önlenebilmiştir. Ayrıca Peçenekler bugünkü Macarların Avrupa'ya yerleşmelerine sebep olarak aslında bir nevi tarihin akışını da değiştirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Peçenekler, Macarlar, Bizans Devleti.

THE PETCHENECS

ABSTRACT

The southern part of present-day's Ukraine is an important route used by the Turkic peoples to migrate from the Turkestan region since the earliest times. As a result of pushing each other, Turkic people's migrations frequently were made westward through the Black Sea. However, each Turkic member has established a settlement in these steppes even for a while. One of these Turkic tribes whose name is known Petchenegs have intense importance that is not mentioned so often. The Petchenegs, who is considered to be a Turkish tribe as bound Western Turkic Khaganate, fought against the Russians in these steppes by crossing Itil River due to the pressure of the Khazars and Uzes. For a long time, the Russian's expansion were prevented by the Petchenegs. Additionally, Petchenegs have changed the course of history as a result of the settlement of today's Hungarians in Europe by drifting them westward.

Key Words: Petchenegs, Hungarians, Byzantine.

Muhtelif zamanlarda, Doğu Avrupa tarihinin yoğun safhasında rol alan bütün uluslar içinde, çok azı yaşadıkları dönem boyunca kötü bir üne sahip oldular ve az bir kısmı bugün Peçenekler gibi tamamen unutuldular. Ancak bu ulus, bugün ortadan kalkmış dahi olsa, dünya tarihinde oldukça kalıcı bir iz bırakmıştır. Peçenekler olmasaydı, Macarlar asla şimdiki Macaristan'a girmiş olamazlardı, Slavlar kuzey ve güney olarak böyle bir bölünme yaşamazlardı. Yine onlar olmasaydı ilk Kiyev Knyazlığı, 10.yüzyılda Bizans'ı yağmalayacak bir güce ulaşmış olabilir ve böylelikle Avrupa medeniyetinin baş merkezini yok edebilirdi. Yine onlarsız Aleksios Komnenos, Peçeneklerden destek alamayan Selçuklu Türklerini yenerek, Haçlı Seferlerinin gecikmesine ve hatta hiç yaşanmamasına yol açabilirdi. Ayrıca, Peçeneklerin düşmanlarının çok daha az olumlu izlenim veren, bize inandırdıklarından ziyade onların bu belirsiz hikâyelerinde birkaç şeyin altını çizmeye değer.

* C. A. MacArtney "The Petchenegs", *The Slavonic and East European Review*, Vol. 8, No. 23 (Dec., 1929), ss. 342-355.

** Carlile Aylmer Macartney (1895-1978), Doğu-Orta Avrupa tarihi ve siyasetinde uzmanlaşmış bir İngiliz akademisyendir.

*** Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaçağ Tarihi ABD, E-Posta: dikmeneminur@gmail.com.

PEÇENEKLER

Peçenekler şüphesiz saf bir Türk ırkıydı, fakat erken tarihlerindeki belirsizliklerle birlikte Peçenek adından yapılan çıkarımlar da bütünüyle bir başarı olarak görülmemektedir. Genellikle birbirleriyle yakın bağları olan iki ulusu işaret etmekle beraber Türkçe ‘*bacanak*’ sözcüğüyle ilişkilendirilmektedir. 10. yüzyılda sekiz birliğe bölündüklerinde ‘*Kangar*’ ismini taşıyan üç ailenin, diğerlerine göre daha üstün oldukları, soylu ve kahraman manasına geldiğini söyleyen Bizanslı yazar tarafından da ifade edilmektedir.¹ Ancak büyük olasılıkla o, yanlışlığa düşmüştür çünkü açıkça Türkçe qan kelimesinin arabadan türetilmiş olması daha mümkündür. Ayrıca bütün çağdaş yazarlar da araba kelimesinin, Peçenekler için ne kadar mühim olduğunun üzerinde ısrarla durmaktadırlar. Peçenekler 9. yüzyılın başlarında duyulduklarında², Volga (İtil) ve Ural (Yayık) Nehirleri arasındaki bozkırlarda, görünüşte zararsız bir şekilde yaşamlarını sürdürmekteydiler. Sürekli olarak kullanılan ticaret rotası, Harezm ile Hazar ve İtil Bulgarlarının topraklarından geçmekteydi. Bu ticareten Peçenekler de kazanç sağlıyor olmalıydılar. Nitekim onlar hakkında verilen ilginç bir detay, onların oldukça zengin olduğunu, çok sayıda koyun ve hayvanla birlikte altın ve gümüş kaplara sahip olduklarını söylemektedir. Savaşlarda gümüş kemerleri, bayraklar ve kısa uçlu mızraklarla birlikte, çok ses çıkaran biçimli borazanları ve yanlarında getirdikleri çok sayıda silahları vardı. Ancak yaşamları sadece bolluk ve refaktan ibaret değildi; nitekim komşuları onları köle yapmak için baskınlarda bulunurdu. 880’li yıllarında Türkistan göç hareketiyle, çoğunlukla beslenme alanlarının kurumasından kaynaklanan sıkıntılarla, doğuda Uzlar ve kuzeydoğuda Kimekler batıda Hazarlarla birleşerek, ortak bir baskıyla Peçeneklerin çoğunu, yanlarında ağırlıkları/eşyalarıyla birlikte göç etmeye zorladılar. Bazıları yaşadıkları bölgeleri ele geçiren Uzların arasında kaldıklarını, oldukça dokunaklı olarak, kendi yurttaşlarından ayrılmamanın acısını, kısa ve kolları kesilmiş kaftanlar giyerek göstermişlerdir. Batıya ilerleyen bakiye, sekiz boy şeklinde örgütlenerek İtil ve Don(Ten) Nehirlerini aşmış Macarlara saldırmışlar, ardından aşağı Ten bölgesini ele geçirmişler, böylelikle onları 889’da Dinyeper(Özi) Nehri’nin batı kıyısına sürmüşlerdir. 895 senesinde Bulgar Simeon’a karşı Macarlar Bizans’la müttefik olmuşlar, ancak daha sonrasında yeni müttefik olarak adlandırılacak Peçenekler, Macarları Rus bölgesinden temizleyerek bugünkü yaşamakta oldukları topraklara sürmüşlerdir. Alınan bu yenilgiler Macarlar üzerinde öylesine derin izler bırakmıştır ki 944 senesinde Bizans’ın onları geri çağırıp, Peçenekleri kovmak için ikna çabalarına karşı bütün Macar şefleri, hepsi bir ağızdan haykırarak: “*Asla Peçeneklere bulaşmayacağız; biz onlara karşı savaşamayız, çünkü onların ülkeleri büyük ve yurttaşları çok fenadır. Bir daha asla bize bu teklifle gelmeyiniz, zira biz Peçenekleri sevmeyiz.*”³ demişlerdir. Peçenekler artık Hazarların Ten kıyısındaki kalesi olan Sarkel’den Tuna üzerindeki Silistere’ye kadar olan bütün bozkırı hâkimiyet altına almışlardır. Ancak görünüşe göre, 10. yüzyılın ortalarından çok daha önce, herhangi bir güçle Özi’nin batısındaki varlıkları oldukça şüpheli duruyor, fakat her halükârda önemli sayıdaki Slav ve diğer etnik topluluklar onlarla iç içe yaşamaya devam ettiler. 913’lerde Bug(Aksu) ve Dinyester’deki(Turla) iki Slav kabilesinden en doğuda olan Uliçler, yaşadıkları yerleri terk ederek Kiyev yakınındaki Özi’ye yerleştiler, fakat Tiverstiler 944’te hala Kiyev’den bağımsızdılar. Kiyev ve Bizans arasında yapılan anlaşma, Herson(Korsun) havalisinin bütünüyle Bizans’ın kontrolünde olduğunu gösterirken, Özi’nin sağ kıyısının da Rus Knyazlığı’nın hâkimiyeti altında olduğunu göstermektedir. Aynı anlaşmada İtil Bulgarlarının ticaret emtialarının neler olabileceği ve bir başka yerde de Azak Denizi kıyılarındaki Bizans kolonilerine dair bilgiler de bulmaktayız.⁴

Peçenekler, doğudaki komşuları Hazarlar ve Alanlarla barış içinde yaşamışlardır. Korsun’la birlikte büyük çapta, daha doğudaki ülkeler ve Rusya güzergâhı arasında da gelişmiş bir şekilde ticaret yaptılar. Bir şekilde, onlar ya da onlardan önce yaşayan topluluklar, bozkırdaki tüm tarımı yok etmişlerdi ve bu sebeple Bizans kolonileri, tahıl ürünlerini Küçük Asya’dan ithal etmek mecburiyetinde kalmışlardı. Hizmetlerine karşılık ve şüphesiz sattıkları köleler karşılığında, Bizans’tan pahalı ticaret malları almışlardı; bunlar mor boyalar, ipek örtüler, kaliteli giysiler, mücevher, karabiber ve mora boyanmış leopar derileriydi. Konstantin Porphyrogenitus Peçeneklerin, kendi topraklarında bulunmayan şeyler için fazlasıyla açgözlü olduklarını söyleyerek, elçi olarak gelen kişilerin hem kendileri hem de eşleri için ve ayrıca yanlarında bulunan rehberler, atlar için ve karşılaştıkları zahmetlere yönelik de çeşitli hediyeler istediklerini belirtmiştir. Bununla birlikte onlar sadece

¹ Constantine Porphyrogenetos, De Administro Imperio (D. A. I.), c. 37; Constantine Porphyrogenetos, De Administrando Imperio (DAI.),Immanuel Bekker, Impensis Ed. Weberi, Bonnae, 1840.

² Peçeneklere ait en eski etraflıca bilgiler üç kayıta korunmuştur: Arap yazarlar İbn Rusta, al -Bekrî ve Farslı Gerdîzi. Bu üç eserin muhtemelen ortak kaynağı 10. yüzyıl başlarından kalma Ceyhanî idi ki o da 9. yüzyılın başlarındaki bir Harezmli tacirin, nerdeyse hiç değiştirmeden betimlemelerini alıp kullanmıştır. El-Bekrî’nin tasviri ise muhtemelen Mes’udî’nin kayıp olan eserlerinin birinden eklenen ilaveler içerir. Gerdîzi, *Zain ul-Akhbar,Türklerle Olan Kısımlar*: A.P. Martinez, Archivum Eurasiae Medii Aevi,II.1982; A. Kunik, Baron W. Rosen, *Izvestija al-Bekri i drugichs avtorovs o Rusi i Slavjanachs*,Teil 1, St. Petersburg, 1878.

³ D.A.I., c. 8.

⁴ Örneğin, Bulgaristan Başpiskoposu Theophylactos’un mektuplarında. Krş. bilhassa Migne, Patrologia Graeca, CXXVI, col. 412; Jacques-P. Migne, “Patrologiae Cursus Completus Series Graeca” Vol., CXXVI, Paris 1863.

aracılık görevi üstlenmemiş, at yetiştiriciliği ve Ruslarla koyun-sığır ticareti de yapmışlardır. Savaş zamanında üstlendikleri merkezî konumları onları dışı hasımlar kılmakla birlikte Rus tacirlerin, Özi'nin aşağısına doğru yaptıkları ticareti büyük ölçüde tehlikeye atmaktaydı. Çünkü tacirler, akıntının en hızlı olduğu yerde kayıklarını karaya çıkararak bir süre eşyalarını yanlarında taşımak zorunda kalıyorlardı. Peçenekler de karaya doğru çıkan bu kayıklara her an saldırmaya hazır dılar. Peçenekler, Macarlar ve Bulgarlar tarafından korkutulurken, Ruslar onlardan faydalanmışlar, böylece onların saldırıları ve baskınları Karpatların kuzeyindeki Beyaz Hırvatistan'a kadar ulaşmıştı. Yüzyılın ortasında en azından dengeli bir yerleşim oluşturabildiler; dört boy Özi'in doğusunda yer alırken, kalan dördü de batısına yerleşti; ancak bunlardan öncü/ilki olan dört grup, yaz sıcaklarında sürülerini Moldavya tepelerine doğru götürmekteydi.

Yine de Peçeneklerin son derece zorlu/heybetli oldukları düşüncesi, Konstantin Porphyrogenitus'un ünlü stratejik eseri sebebiyle hemen hemen 895 tarihinden itibaren, ilk kez dış ilişkilerde aktif rol almaya başlamalarıyla ortaya çıkmıştır. 914'te başlayan Bulgarlar ve Bizanslılar arasındaki mücadelelerde her iki taraf ta Peçeneklerin yardımını istemiş, Bizans rüşvet ile yardım talep ederken, Bulgar Simeon, kızını Peçenek Kağanı ile evlendirmeyi vaat etmişti. Görünüşe göre, bir Peçenek kıtası (bölüğü) aslında Bizans'a ait sınır kalesini yağmalamak için Bulgarlara katılmıştı;⁵ ancak daha sonra Tuna'nın ağzına kadar gelmelerine rağmen iki Bizans komutanının aralarında anlaşamaması üzerine Peçenekler, Bizans'a yardım etmeyi reddetmişlerdi. Bu vaziyet ile Peçenekler, Slav toprakları içinden geçerken cenahlarını güvence altına almak adına Ruslar ile anlaşma yapmışlardı. Anlaşıldığına göre, ara sıra iki millet arasında ufak çaplı mücadeleler yaşanmakla birlikte bunlar kesinlikle büyük savaşlar değildi. 944 senesinde Konstantinopolis(İstanbul)'e karşı düzenlenen seferde Peçenekler, Ruslara paralı asker olarak katıldılar, fakat bunun karşılığında Bulgar topraklarını tahrip ettiler. O yılın Konstantin için en iyi dersi, kuzeydeki Bizans politikası uygulamalarına yönelik Peçeneklerle barışı korumaya teşvik idi.

Eski Hazar kaleleri olan Sarkel ve Taman'da, Rus gücünün yerleşmesiyle neticelenen Svyatoslav'ın doğu saldırılarında Peçenekler herhangi bir rol almamış görünüyor; ancak 968'de Svyatoslav Bulgar topraklarını istila ettiğinde Peçenekler, 'ilk defa' sayısız askerle aniden Kiyev'in etrafında görünerek annesi knyageniyayı kuşatmışlardı. Svyatoslav aceleyle Kiyev'e dönüş yaparak Peçenekleri uzaklaştırmış, arada barışı tesis etmiştir. Onlardan bazıları Svyatoslav'ın ikinci Bulgar seferine eşlik etmişler fakat Bizans müzakereler yoluyla, onların kronikleri bu durumu ört bas etseler de yeniden onların desteğini kazanmış, Ruslar yenilgiye uğratılmış ve topraklarına dönmüşlerdir. Ancak Peçenekler o sırada akarsuyun en hızlı aktığı yerde pusuya yatarak Svyatoslav'ı katletmişlerdir. Peçenek Kağanı Kur (Küre) Svyatoslav'ın kafatasından kadeh yaparak şu sözleri üzerine kazıtmıştır: "*Başkalarının mülküne göz koyan kimse, genellikle kendisinininkinden olur.*"

Bu hadiseden sonra onların Ruslarla olan ilişkileri daha da kötüye gitti. Böylelikle Vladimir, Peçeneklerin yağma akınlarına karşı sınırlarını emniyete almak için özenli bir istihkâm sistemi kurmaya mecbur kaldı. Yine de tarafsız bir bakış açısıyla olaylara bakıldığında, onların saldırıdan çok savunmada olduklarını anlıyoruz. 1008'de Alman misyoner Bruno, Peçenekleri Hıristiyanlığa döndürmeye karar vermişti. Kiyev'e vardığında, Peçeneklerin topraklarına gidince kesinlikle öldürüleceğine dair uyarılara rağmen Peçeneklerin ülkesine nüfuz etmiş, başlangıçta onu öldüreceklerine dair düşüncelerinden onları caydırarak aslında birkaç ay onların aralarında kalmış ve otuz altı samimi dönüşüm gerçekleştirmiştir. Neticede, eğer Bruno Ruslar ve Peçenekler arasında tam bir barış tesis edebilseydi, tüm Peçenek halkı Hıristiyan olmaya karar verirdi. Öyle de yaptı, ona eşlik eden kimselerden birini Peçeneklerin Katolik Piskoposu olarak kutsadı. Bruno'nun, Peçenekleri birçok konargöçer topluluğun da olduğu gibi, bu dünyadaki en korkunç ve en zalim paganlar olarak betimlemesine rağmen, o sağ salim oradan ayrılmış, ancak bir sonraki durağı olan Prusyalıların topraklarında öldürülmüştür; bu sebeple Hıristiyanlığa dönme hareketi kalıcı olmamış gözükmektedir.⁶

Şimdiye kadar Rusya ise Hazar Kağanlığı'nın imhasının meyvelerini toplamaya başlamıştı. Aradaki sınırların ortadan kalkmasıyla Kumanların (Kıpçak Türkleri) baskısına maruz kalan Uzlar, Ten Nehri'nin ötesine geçmeye başlamışlardı. Peçenekler, kendilerini topraklarının en batı ucuna sürülmüş olarak buldular. Hatta Aziz Stephen gününde bile birkaç ayrı grup Macaristan'a zaten girmişti, ancak onların büyük guruplar halinde 1050'den önce dağları aşmış olmalarını varsaymak için ortada bir sebep yoktur ve Gyulafeherv'a yapılan saldırı hakkında sadece elimizde bir kayıt mevcuttur ki bu da Vlahlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Fakat 1026

⁵ Mes'udi, *Altın Bozkırlar*, s. 413. Mes'udi'nin rivayeti karışıktır; ancak Walandar'a saldıran iki ulus Bulgarlar ve Peçenekler olmalıdır. Macoudi(el-Mesudi), *Les Prairies D'or Tome*, çev. Barbier de Meynard- Pavet de Courteille, Societe Asiatique, Paris 1861.

⁶ Bruno'nun Kral II. Henry'e mektubu, yeniden basılmış hali; Giesebrecht'in *Kaisergeschichte*, II., 606 v.d.; Wilhelm Giesebrecht, *Geschichte der deutschen Kaiserzeit*, , Duncker & Humblot, Leipzig, 1885. Ve Miklosie, *Slavische Bibliothek*, II, 324; Franz Miklosioich, *Slavische Bibliothek Beitrage zur Slavischen Philologie und Geschichte*, Wilhelm Braumüller, Wien, 1858

PEÇENEKLER

itibariyle Peçenek tazyiki ciddi boyuta ulaşmış olmalıdır; çünkü o sene Peçenekler Tuna'nın karşı kıyısına sık sık geçmeye başlamışlardır. Bunlar kasten yapılan saldırganlıktan değil, eski beslenme alanlarının kaybıyla neticelenen ekonomik baskılar yüzündendi; ama onlar zalimce şeylerdi. Bizanslılar, Peçenek tehdidi altındaki Paristrion gibi yerlere özel savunma teşkilatları oluşturmak zorunda kaldılar ve 1036'da şiddetli bir baskının ardından, Peçeneklerle anlaşmaya vararak onları imparatorluğun 'müttefiki' olarak tanıdılar. Peçenek Kağanı bu anlaşmayı, Bizanslılar tarafından bozuluncaya kadarki on iki sene boyunca onurlu bir şekilde sürdürdü.

Aynı sene Peçenekler, bir ulus olarak son defa Kiyev'in etrafında görüldü. Netice olarak Rusya'yı bu düşmanlardan kurtarmanın itibarını kazanan Yaroslav tarafından yenilgiye uğratıldılar. Gerçek şu ki asıl fethedenler, onları Özi hattının arkasına iten Uz'lardı. Bununla birlikte bazı (Peçenek) başbuğları Ruslara sığınmışlar ve onlar sınır muhafızları olarak yerleştirilmişlerdir. Diğerleri muhtemelen Macaristan'a girmişti. 1051 senesinde onlardan paralı asker olarak ilk defa bahsedilir.

Bundan kısa bir süre sonra, Peçenekler ve Bizans arasında uzun süren mücadeleler başladı.⁷ Verasetle başa gelen Peçeneklerin büyük kağanı Turak(Tirek) ile aşağı tabakadan gelen Kegen adında cesur bir komutan arasında husumet ortaya çıkmıştı. Ayrıca kağanın üçengeç komutanları, Tuna'nın ağzındaki bataklıklarda korkaklık ederken Kegen, Uzların saldırılarını geri püskürtmede liderlik etmişti. Saygınlığının tehdit altında olduğunu hisseden Turak, beraberindekilerle Bizans topraklarına sığınan rakibini öldürmeye çalışmıştı. İmparator tarafından gayet iyi bir şekilde karşılanan Kegen, emrindekilerle birlikte vaftiz edilip soylu statüsüne sokulmuş, Dobruca havalisinde kendisine toprak verilmiştir; bu hadise Turak'ın ordusunun dağıtılarak onların esir alınıp köle şeklinde satılması olarak anılmıştır. Turak Bizans'ın anlaşmayı ihlal etmesine karşı çıkmış, Bizans'tan hiç de hoş olmayan bir cevap almasıyla, emrinde bulunanları Tuna'nın karşısına sevk etmiştir.

Bizans kronikleri bütün Peçenek ulusunun Tuna'yı geçtiğinden bahseder. Ancak daha sonraki hadiseler bunun böyle olmadığını kanıtlar. Aşırı hoşgörü sonucunda Peçenekler arasında herhangi bir sıkıntı baş göstermedi, ancak yeni gelenlerin sayısı o kadar fazlaydı ki, Bizanslılar bu konuda epey bir zorlanmış olabilirler. Kegen liderliğindeki Bizanslılar tarafından, çaresiz durumda bekleyen Peçenekler katledilmiş; başbuğları ise iyi bir şekilde karşılanıp vaftiz edildikleri Konstantinopolis'e götürülmüş ve hayatta kalanlar sıra ve rütbelerine göre boş olan orta Makedonya Niş ve Sofya ovalarına yerleştirilmişlerdir. Bunların Bizans ordusunda kullanılmaları önerilmiş; hakikaten onlardan 15 bin kadarı gelecek baharda (1049) Selçuklulara karşı kullanılmak üzere Anadolu'ya gönderilmişti. Ancak yeni efendilerine olan güvensizlikleri yüzünden onlar sırtlarını dönerek, boğazdan atlarıyla yüzmüş ve kendi topraklarına, yurttaşlarına geri dönmüşlerdir. Kendilerini ellerinden gelenin en iyisini yaparak techizatlandırmış, bütün ulus bir araya gelmiş, Balkanlar tekrar geçilerek Şumnu çevresinde yerleşim sağlanmıştır. Turak ve onun başbuğları dağılmış vaziyette olan insanlarıyla derhal birleşip Bizans ordusuna yıkıcı bir yenilgi tattırmıştı. Kegen arabuluculuk için gönderildiyse de derhal parçalara ayrılarak öldürülmüştü. Birkaç yıl süren mücadelelerden sonra imparator, şimdi Kuzeydoğu Bulgaristan olarak bilinen Dobruca'daki istila ettikleri topraklara, rahatsız edilmeden sahip olmalarını sağlayarak Peçeneklerle barış yapmak zorunda kaldı (1053). Ancak yine de müstahkem yerleşim yerleri onlara teslim edilmemişti.

Turak ve emrindekilerin Hristiyanlığa dönmeleri, imparator için en abartılı şekilde övgülerin yapılmasına fırsat vermişti; ancak hadise sona erdiğinde kronikçilerin de belirttiği üzere bunun 'bir Habeşi beyazlatmaya çalışmak kadar faydasız bir şey olduğunu' imparator anlamıştı. Kuşkusuz, ulusun bir bölümünü diğerine karşı birbirine düşürme politikası, açık bir şekilde başarısızlık ve Peçenekler Tuna'daki yerleşimler için rahatsızlık veren komşulardı. Ancak ara sıra bazı yükselişlere rağmen barışı gayet iyi bir şekilde korudular ve Bizans'ın Uz istilasına(1065) maruz kalmasını önlemede yardımcı olarak çok defa Bizans'ta paralı asker olarak hizmet verdiler.

1073'te Tuna'nın kıyısındaki yerleşimlerde bir isyan patlak verdiğinde, yakın ilişkide oldukları isyancılarla Peçenekler müttefik olmuşlardır. 1077'de çok sayıda Peçenek gücü, Bryennios'un tahtı ele geçirme çabasında onu desteklemişti ve esasında Bryennios'un yenilgiye uğraması onların Calobrya savaşındaki güvenilmez tutumları yüzündendi. Bundan sonra onlar, Balkanların kuzeyindeki çeşitli isyancılara destek verdiler. Bu sebeple Botaniates, onlarla küçük ya da büyük çapta aşağılayıcı anlaşmalar yapmaya mecbur kaldı. Anna Komnena, bize babasının tahta çıktığında imparatorluk güçlerinin Adrianople'de (Edirne) olduğunu söylediğinde mübalağa etmiyordu.

⁷ Bir sonraki rivayet için, Cedrenus, ed. Bonn, II, 581 vd.; *Cedrenus*, Immanuel Bekkero, Impensis Ed. Weberi, Bonnae, 1838.

Bütün bunlar yaşanırken Uzlar, Rus sahasından temizlenmişti, ancak Kumanlar/Kıpçaklar güçlerinin zirvesinde olmakla birlikte, böyle bir tazyik Karpat sahasındaki gibi bir asır daha yaşanmayacaktı. Oldukça yüksek sayıda Peçenek, Macaristan'a iltica etmiş görünmekle beraber bazıları da Transilvanya ve Slovenya'ya ancak büyük bir çoğunluğu Macaristan'ın batı hududundaki Schütt, Isel, Pressburg, Wieselburg ve Oedenburg vilayetlerine yerleşmiştir. Fakat 1069'daki büyük saldırının Peçenekler mi yoksa Kumanlar/Kıpçaklar tarafından mı yapıldığı açık değildir. 1072'deki saldırılar kati surette Peçenekler tarafından gerçekleştirilmiştir, ancak bunun Niş çevresindeki yerleşimciler tarafından Bizans kışkırtması ile gerçekleştiği gözükmemektedir ki bu da başarıya ulaşamamıştır. Büyük bir çoğunluğu esir alındıysa da Kral Geysa'nın (I.Géza) kuzenine karşı onun tarafında hizmet ederek tekrar özgürlüklerini elde etmişlerdir. Peçeneklerin uzun ve vahşice görünen bıyıkları o kadar korkutucuydu ki, Salamon'a yardım edecek olan Avusturya askeri bir darbe dahi vuramadan kaçmıştı.⁸ 1089'daki Moldova'dan gelen üçüncü istila ki yine şaibelidir, bazı kaynaklar bu hadiseyi Kumanlara/Kıpçaklara, bazıları da Peçeneklere bağlamaktadır.

Anlaşıldığı üzere, Turak ve Kegen yönetiminde Tuna'yı geçen Peçeneklerin torunları, sonraki otuz sene boyunca ya o sahada yerleşerek oranın yerli nüfusuyla karışmış, ya da Bizanslıların hizmetinde mücadelelerde/savaşlarda kullanılarak acımasız bir şekilde yok edilmişti. Tuna'nın öteki tarafına yapılan ikinci büyük dalga 1085- 86 senesinin kış mevsiminde meydana geldi. Bu defa Balkanların kuzeyine doğru ilerlemeyi bırakmış olan Bizanslıların yazılı emrine rağmen, onların rızası olmadan ancak Tuna'nın kalelerinin yarı bağımsız başbuğlarıyla yapılan anlaşmalarla gerçekleşti. Bu ilerleyiş, Kuman/Kıpçakların yeni bir genişleme hareketinden kaynaklanıyor olmalıydı ve bu yeni güçlerin gelişi Kuzey Balkanların memnuniyetsiz iskâncılarına yine bir genel isyanın sinyalini vermişti. Peçenek göçerlerinin ilk gayesi hakikaten de imparatorluğu devirmek değil, kendilerine geçim imkânı sağlamaktı ve Peçenekler imparatora 30 bin atla onun hizmetine girmeyi teklif ettiler. Ancak istilacıları yok etmede elindeki güce güvenen Aleksios Komnenos, teklifi reddederek Balkan içlerine doğru ilerlemiştir. Buna karşılık Peçeneklerle her şey yolundaymış gibi gözükürken Kuman/Kıpçakların olaya dâhil olması, imparatoru büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Dahası Silistre'nin asi komutanı olarak bilinen Tatos da sefere çağırılmış, fakat müdahale için çok geciktiğinden Peçenekler ganimeti onlarla paylaşmayı reddetmişlerdi. Kroniklerdeki çıkarımlarımızdan daha ciddi bir anlaşmazlık meydana geldi. Bir sonraki baharda (1088) Peçenek göçerleri yeni gelen tüm üyelerle birlikte bir güç halinde yanlarında eşleri, çocukları ve eşyalarıyla Balkan sahasını geçmişlerdi. Yabancı ve düşman topraklarına yapılan bu ulus göçü, kesinlikle saldırı niyetiyle yapılmamıştı, fakat artlarında daha büyük bir düşmanın baskısı yani Kuman/Kıpçaklar mevcuttu. Gerçek şu ki, bu kederli istilacıların geriye dönecek yolları da yoktu.

İmparator ilk olarak onlarla anlaşma imzalamış, yukarı Tunca vadisini onların yerleşimine açarak erzak temini sözünü de vermişti. Kan dökmeye susamış olan Kuman/Kıpçaklar vardığında ise Aleksios onları hediyeler vererek uzaklaştırmıştı. Kuman/Kıpçaklar bölgeden uzaklaşır uzaklaşmaz bu defa Peçenekler bölgeyi kuşatarak baskınlara başlamıştı, ancak çabucak barış yapılarak yeni bir görüşme teklifi kabul edilmişti. En azından Bizans'ın eski anlaşmalarına istinaden yükümlülükleri ve erzak temini sözlerini yerine getirmemiş olması mümkündür. Fakat yeni yapılan anlaşma da çok uzun ömürlü olmamıştı. 1090 baharında Peçenekler Trakya'ya inmiş, bütün sene boyunca Konstantinopolis'in duvarlarına kadar ülkeye baskınlar yaparak, ülkeyi dehşete düşürmüştü. Aleksios, sadece 1091 senesinin baharında Meriç'in ağzına yakın bir yerde hatırı sayılır bir kuvvet toplamayı başardı. Umulmadık biçimde yağmacı Kumanlar tarafından büyük ölçüde güçlendirilmişti ve bir araya gelen bu kuvvetler, zavallı ve acınası halde olan Peçeneklerin etrafını sararak onları tamamen ezmiş; çok sayıda adam, kadın ve çocuğu katletmiş, geride kalanları ise köle olarak satmışlardı. Bazı yapılı ve güçlü adamlar ile ailelerinin canları bağışlanarak Bizans ordusunun özel bir yapısını oluşturmak üzere Makedonya'daki Moglena (Karacaova) bölgesine yerleştirilmişti.

Bu paralı askerler ve diğerleri şüphesiz daha önceki yerleşimcilerin torunlarıydı ve o dönemlerde Balkanlardan geçmekte olan Haçlılar, Bizans komutası altında Belgrad, Makedonya hatta Konstantinopolis'in dışında bile hareket eden saldırgan Peçeneklerle, kendi rotalarında ilerlerken karşılaşmış, Peçenekler kendilerini Haçlılara düşmanca bir şekilde tanıtmışlardı. Aleksios'un Haçlılara çağrıda bulunmasının bir başka sebebi de yine bu Peçeneklerden, imparatorun yakasını kurtarmak istemesi idi. İmparatorun bu teşebbüsü Peçenekleri anlaşılabilir şekilde şaşırtmış ve imparatorla Peçeneklerin arasında düşmanlık meydana gelmesine sebep olmuştu. Peçeneklerin paralı asker olarak Normanların hizmetinde bulunduğunu da biliyoruz ve 1106 senesinde Brindisi etrafında yakalananlardan bir kısmı Roma'ya götürülerek, Aleksios'un Hristiyanlara karşı kullandığı korkunç

⁸ Thurocz, II. 50: 'Korkunç ve berbat çehresini görerek korkuya kapıldı.' Bonfinias, II. 3: 'Zira onların adetleri böyleydi...Uzun sakallara sahiplerdi ve dudaklarının kıllarını daha uzun bırakıyorlardı.' Antonius Bonifius, 'Sambucus Edition of Bonfinius' J.Oporinus, Basel,1568; ayrıca bkz: Antonio Bonfina, A magyar történelem tizedei, çev. Péter Kulcsar, Balassi,1995.

örnekler olarak Papa'ya gösterildi. 1108'de Suriye'ye kadar olan sahada hizmet ettirildiler. 'İskit'⁹ paralı askerleri önlerindeki yarım yüzyıl boyunca sık sık Bizans ordusunun önemli bir parçasını oluşturdu, ancak çok nadir vaziyetler dışında bunların Peçenekler olup olmadığını söylemek pek mümkün değildir ve muhtemelen 1150'ye kadar birçoğu ya öldürülmüş ya da diğer ulusların arasına karışmıştır.

Büyük Leunion(Lebunium, Levinion) Muharebesi 29 Nisan 1091'de gerçekleşmiştir. O sırada kafiyeli bir şiir söylenmeye başlandı:

"Peçenekler Mayıs'ı görecekerdi

Eğer bir gün daha yaşasalardı."

Bu savaşın muzaffer komutanın kızı tarafından yapılan bu şiirsel kutlama, Peçenek ulusunun tamamen yok edildiğine dair inanca sebep oldu. Fakat vaziyet belirtilen şekilde değildi. Savaşta mevcut olan Peçenek güçleri yok edilmişti, ancak bunlar yalnızca 1085-86'da Tuna'yı geçen kısmın çoğunu oluşturan, fakat muhtemelen hepsini kapsamayıp Balkanları geçen Peçeneklerdi. Tuna sınırı bu hadiseden sonra onarılamamıştı, ya da en iyi söylemle imparatorluğun gücü orada kısıtlıydı. Tuna ve Balkanlar arasındaki şehirlerin etrafındaki nüfus, muhtemelen yine Peçeneklere aitti. Kumanlar ise batıya kadar yerleşmiş görünmüyorlardı. Oldukça büyük bir kısmı (Peçenekler) Rus topraklarında yaşamaya devam ettiler. Birçoğu sınır şehirlerinde yerleşirken bunlardan daha fazlası bağımsız olarak yaşadı ki diğerleri Kuman/Kıpçaklar tarafından köleleştirildi. 1103'teki Kuman/Kıpçaklara karşı kazanılan büyük zaferden sonra Rus Knyazı, Kuman/Kıpçak ordugâhında bulunan 'Peçenek ve Tork'ları (Uzlar) ele geçirmiştir.

1080 ila 1100 arasında bütün Rus bozkırlarını aşır Bizans ve Macar sahasını istila eden Kumanlar, yenilgiden sonra aşamalı olarak Ten sahasına geri çekildiler. Bununla birlikte Ruslar, yarım asır daha sınırlarını bozkıra doğru genişletemediler ki, bu da Özi'den Balkan ve Karpatlar'a kadar uzanan sahanın başsız kalmasıyla neticelendi. Bu sahanın nüfusu şüphesiz Slav ve Vlahlardan oluşmaktaydı, fakat uzun süren barış dönemi göz önüne alındığında azalan güçlerini telafi etmiş olan Peçenek ve Uz kalıntıları, asıl nüfusu teşkil etmekteydi. 1122 senesinde onlar bir ulus olarak tarihte son defa kendilerini gösterdiler. Bizim bilmediğimiz bazı hadiseler, onların hayatlarının gidişatını altüst etti. Rus kroniğinin belirttiğine göre, 1120'de Torklar ve Brodnikler Rus topraklarını terk etmiş ve kendilerini bir orada, bir burada gösterdikten sonra tamamen dağılıp gitmişlerdir. Belirsiz ifade olan Brodniki altında aslında Peçenekler aranmalıdır; çünkü Suriye ve Bizans kaynaklarının belirttiğine göre, ertesi kış mevsiminde 1090'lı yıllardaki gibi bir güçle, cesaretle ve Bizans sahasını tarumar ettikleri günlerdeki gibi yine Tuna'yı geçmişlerdir. Anlaşılan, John Komnenos'un onlara karşı büyük bir güç toplamasından hemen hemen bir yıl öncesinde Peçenekler çoktan Tuna vadisini işgal etmişlerdi, en azından bir kısmı Balkan sahasını aşmış ve ağır arabalarının çevrelediği bir duvar şeklindeki ordugâhları güneydeki ovaya yerleşmişti. İmparator en sonunda istediğini, onlara hainlik yaparak elde etti. İmparator onlardan bazılarını şehirlere davet ederek – bazıları Konstatinopolis'e girdi – onların dostu gibi davrandı. Birden davet edilen bütün misafirleri tutuklatarak, çok çetin mücadelelerden sonra alabildiğince ordugâhlarına yürüdü. Savaş arabalarıyla çevrili ordugâha ulaşan askerler, Peçenek ulusunun sonunu getirmişti. Bu askerlerin savaş baltalarıyla donanmış İngiliz kökenli piyadeler olduğunu öğrenmek ise oldukça ilginç bir durumdur. Yapılan katliam oldukça büyüktü ve bu hadise sonrası o gün '*Peçenek Günü*' olarak anılmaya devam etti. Hayatta kalanlardan bazıları Lebinion'dakiler¹⁰ gibi, muhtemelen Arnavutluk sınırlarında özel muhafızlar olarak yerleştirilirken, diğerleri köle olarak satılmıştı.

Yine burada, Bizans kroniklerinin bizleri inandırdığı gibi tamamen bir katliam gerçekleştirilmemişti. Hayatta kalanlardan bazıları Macaristan'a kaçarken, Kral Stephen'in onlara bahsettiği lütuflar Macarlar arasında çekememeziğe sebep olmuştu. Macarlar tarafından oldukça zulüm gören Peçenekler, gözyaşları içinde krala yaklaşmış; kral ise kendini güçten düşüren hastalıktan kurtulursa onlara yaşadıklarından on kat daha fazlasını telafi etme sözü vermişti. Kralın elini öpmek için büyük bir coşkuyla ileriye atılmışlar, ancak o anda kralın vaziyeti kötüleşerek ölmüştü. Gerçekten de hazin-garip bir sondu.

Bu hadiseden sonra Peçenekler, bir daha asla bağımsız bir güç olarak ortaya çıkmadılar. Ancak bir asır kadar daha '*sahipsiz topraklar*' olarak nitelendirilen ve sonrasında Romanya olarak bilinen topraklarda yaşamaya devam ettiler. Zaman zaman Rus kroniklerinde kendi isimleriyle, bazen de belirsiz bir tasvirle 'Kibitki' ya da '*ağır savaş arabaları*' olarak anıldılar. Hatta Moğol istilasından sonra bile Kuman/Kıpçakların

⁹ Bizans kaynaklarında Türk halkları genellikle İskitler olarak geçmektedir.(ç.n.)

¹⁰ Günümüz Enez yakınları.(ç.n.)

ordusunda bulduklarından bahsedilir, ancak bunun tarihi bir hata olup olmadığı şüphelidir. Eski Peçenek ve Uz adları giderek daha fazla bir şekilde yeni kurulan Karakalpak (Kara Başlıklılar) ittifakı ya da kısmen Slav Brodnikler içinde kaybolmuş, onlarla birleşme eğilimi göstermiştir.

Peçenekler, Balkanlarda kısa süre içinde yok oldular. Dobruca'da bir ya da iki köy ve küçük akarsularda isimleri bugüne kadar yaşamaya devam etti. Bazı araştırmacılar Sofya Ovası'ndaki Sop halkının Peçeneklerin neslinden geldiklerine inanmaktadırlar. Şüphesiz Moğol tipleri, onlar arasında sıklıkla görülmekte ve hala savaş sırasında gaddarlık ve barış zamanında alışla gelmişliğin ötesinde saflık-aptallık itibarını sürdürmekteydiler.

Macaristan'da ise Peçenekler, kimliklerini daha uzun süre korudular. Bissenus ismi erken dönemlerde çok daha sık görüldüğünden; Macar biçimiyle Besenyo adı hiçbir şekilde günümüze uygun bir ad olarak bilinmemektedir. Besenyö adlı köyler ya da Besenyö-Tarlo gibi bileşikler oldukça yaygındır. Büyük bir çoğunluğu Macaristan'ın batı sınırında bulunurken, krallık boyunca da görülmektedirler. 1051 ve 1146 yılları arasında çeşitli durumlarda onları ayrı bir savaş gücü olarak görüyoruz, ancak daha sonraki süreçte görünmemektedirler. 1453'teki büyük Banderia'da bahsedilmemekle birlikte Philistaei (okçular) adı altında gizlenmiştir. Kaçak ve dağılık gruplar halinde Macaristan'a girseler de Kuman/Kıpçaklarda olduğu gibi hiçbir şekilde ulusal bir statü kazanamamışlardı. Onlar kendilerine verilen rütbeleri uyarınca muamele görmüşlerdi. Bazıları soylu hatta yüksek görev sahibi kişilerdi. Bazıları ise köle veya serfite; hatta birçoğu orduda hizmet karşılığında belirli ayrıcalığa ve dokunulmazlıklara sahip serbest köylüler gibi görünmektedirler. Bu ayrıcalıklar yerel bazda düzenlenmişlerdi. Mesela 1222'den kalma bir düzenleme örneği şimdiye kadar korunmuştur. '*Bissenorum (Peçenek) yerleşimcileri*' ya da '*Peçeneklerin Macaristan bölgesi*' genel yöneticisi olarak kuralların koyulması ve korunması Sopron yerleşimindeki Peçenek başbuğu Arpas tarafından yapılıyordu. Bununla birlikte burada da Peçenekler yavaş yavaş yok edildi ya da diğer nüfuslar içinde eritildi. Yine de onların bakiyeleri Burgenland Schuitt adaları ve diğer bölgelerin Macar kökenli nüfuslarının büyük bir oranını oluşturmaktadır.

Peçenekler çok sevilen bir ulus değildi, ancak düşmanlarının sözlükleri/kitapları araştırıldığında onlar, özellikle kötülük manasında ve zalim olmakla itham edilmişlerdir. İşin aslına bakılacak olunursa, bilhassa asiller eğer fidyelerini ödeyebilecek vaziyetlerde ise, Peçeneklerin ellerindeki esirleri korumuş olduğu gözükmektedir. Bir keresinde Bizans esirlerinin ölüm cezasına çarptırılmasını isteyen liderlerine karşı halk, öldürmek yerine onların geri satılması konusunda ısrar etmiş ve neticede onların istediği yapılmıştır.¹¹ Belirgin karakteristik özelliklerinden olan zalimlik, aç gözlülükleri kadar fazla değildi. Konstantin'in onların ticari usullerinin tasvirinden alıntılama yaparak çok defa kendilerini savaşta çaresiz duruma düşürecek kadar aşırı derecede yeme-içme, sefahat âlemlerine düştüler. Onların yedikleri besinler genellikle işlenmemiş gıdalardı. Bizanslıların söylediklerine göre tarımdan habersiz idiler ve çiğ ya da az pişmiş at etinden başka bir şey yemezlerdi. Ancak bununla birlikte Peçenek kadınları ilkel tarımı uygulamış görünüyordular.¹² Giysi olarak ise kadın ve erkekler yünden dokunmuş uzun gabardin (cüppe) giymekteydiler. Peçeneklerin ileri gelenleri ise ipeğe düşkünlüydü, onlara teklif edilen rüşvetler arasında masalarına koymaları için verilen gümüş taslar/kadehler bulunmaktaydı. Onlara karşı yapılan yamyamlık suçlamaları muhtemelen efsaneden ibaretti, ancak bu suçlama onların bitleri yemesinden kaynaklı bir alışkanlık olarak ortaya çıkmaktadır. Kişisel görünüşleri ise sevimsiz ve iticiydi. Diğer Türkler gibi kısa boylu, kısa bacaklı, büyük başlı, çekik gözlü ve belirgin elmacık kemiklere sahip yanakları vardı. Uzun saçlarla birlikte etkileyici ve korkunç görünümlü sakal ve bıyıkları vardı. Peçenek erkekleri hayatlarının büyük bir bölümünü at sırtında geçirmiş görünüyor. Eğlence için ise onlar kaval/düdük ve ziller kullanmaktaydılar. Savaş halinde mızrak ve savaş baltaları kullanmalarına rağmen asıl silah yaydı ki bunu kullanmada epeyce ustaydılar. Kargaşaya sebebiyet veren korkutucu ulumaları düşmanlarına hücum etmedeki alışkanlıklarıydı; bundan ziyade düşmanlarının safları bozulana kadar sahte bir geri çekilme gerçekleştirip, ardından aniden kendileri düzene geçip hücum etmekteydiler. Saldırı yapılırken Peçeneklerin mevcut kişi sayısı azsa inanılmaz bir süratle etrafa dağılmaktaydılar, eğer mevcut sayı yüksekse dağlara ya da sık sık boğuldukları bataklıklara kaçıp sığınmaktaydılar. Eğer yanlarında aileleri varsa ağır savaş arabalarından bir savunma duvarı oluşturmaktaydılar; hafif eğimli bir aralık bırakarak dinlenmek için kabuklarına çekilirler daha sonrasında aniden fırlayarak mücadeleyi kaldıkları yerden yeniden başlatırlardı. Çocuklar ve kadınlar savunma çemberinin içinde muhafaza edilirdi. Yaşanan bir olaya göre, savunma duvarını delerek içeri sızan bir Bizans piyadesinin, bir Peçenek kadını tarafından kafasının tirpanla kesildiği rivayet edilmektedir. Kendi davaları uğruna mücadele ederken oldukça cesur idiler. Bilhassa diğer Türklerle karşı paralı asker olarak kullanıldıklarında her fırsatta

¹¹ Anna Comnena I, 352; Anna Comnena, Alexiad, v.I-II, çev. Athanasios Kambylis, Diether R. Reinsch, In aedibus B.G. Teubneri, Lipsiae, 1884.

¹² 1085'te yerleşen ve ürün yetiştirdiği söylenen istilacılar şüphesiz Vlahlar değil Peçeneklerdi. Yerleşimciler yeniden isyan edip Balkanlara geri döndüklerinde kendilerini tirpan ve benzer aletlerle donatarak Sofya'nın etrafında çevrelenmişlerdi.

PEÇENEKLER

mücadeleyi terk ettikleri için hemen hiç güvenilmezlerdi. Bu sebeple sadakatsiz oldukları için onlara sitem edilirdi.

Yine de Attalates, onların Türklerle olan mücadeleyi bırakacaklarından korkarak, Peçeneklerin kendi yöntemlerine göre sadakat yemini ettirildiğini ve bundan sonra hiçbirinin mücadeleyi terk etmediğini beyan etmektedir. Hakikaten onları güvenilmez kılan bir özellikleri vardı ki, bu ganimet için olan aç gözlülükleriydi. Bryennios'un teşebbüsüyle imparatorluğa destek sağlarken gayet usta bir şekilde düşmanı yenmişlerdi, ancak daha sonra yük katarlarını yağmalayarak kendi askeri düzenlerini bozdular. Ne de olsa yağmacılık, hayatlarını riske ederek yabancıya olan hizmetlerinde sadece teşvik edici bir etkendi.

Bir yazar, bir kısmının İslâm'a geçtiğini söylemekte ise de biz onların birçok defa Hristiyanlaştırılmak üzere girişimlerde bulunduğunu da gördük. Fakat birçoğu sonuna kadar dinsiz olarak kaldı. Onların dinleri Şamanizm'in¹³ değişik bir sureti olarak görünmektedir. Hatta bu inanç onlar için belli belirsizdi ve düşmanları da onları dinsiz olmakla itham etti.¹⁴ Onların siyasi yapısı çoğu zaman sanıldığı kadar yetersiz bir düzen değildi. Peçenekler 10. yüzyılda sekiz ana, kırk altı uruğ şeklinde örgütlenmişlerdi. Sekiz başbuğın her biri kağan olmakla birlikte, adlarından yola çıkarak onların belirli bölgelere ayrılıp, ulus için ayrı görevler yerine getirdiği görülmektedir. Bu tür rütbeler irsi idi, ancak babadan oğula intikal etmeyip aynı soydan gelen kişilere geçmekteydi. Böylelikle kağanlık aynı yönetici ailenin üyelerinde kalmaktaydı. Her ne kadar Bizans 'Peçeneklerin liderleri' olarak resmi bir tanım nakletse de (ki benzer bir tanım Arpad'dan sonrasında bile Macarlar için kullanıldı) onlar kesin bir itaatle, savaşta tüm ulusunu yöneten tek bir kağana bağlanmışlardı. Hakikaten de birçok başbuğ, geniş ölçüde bağımsızlığını korudu ve 12. yüzyıl ile birlikte bu birleşik kuvvetler dağılıp kayboldu. Onların siyasi düzenleri bazı yönlerden oldukça liberaldi. Siyasi düzeni belirlemek adına bir liderler kurulu/meclisi mevcuttu ancak bir defasında halkın sesini yükseltmesi, liderlerin kararını tersine çevirdi. Milli birliklerini devam ettirememelerindeki başarısızlık, onların unutulup gitmelerinin sebeplerden biridir. Diğer bir sebep ise muhtemel aptallıklarıydı ki bu atasözü olarak bile mevcuttu.¹⁵ Üçüncü sebep ise kaderin bir cilvesiydi; onlar gayet iyi örgütlenmiş Bizans, Macar ve Rusların mevcut düzenine yakalanmış, diğer yandan Kuman/Kıpçakların oldukça güçlü ve kalabalık ordusuna av olmuşlardı. Şu ana kadar korunup bize ulaşan birkaç Peçenek sözcüğü ve adı herhangi bir Latin etkisi göstermez. Bununla birlikte modern Romen ulusundaki Peçenek unsuru güçlü olmalıdır ki, başlı başına unutulmuş olan bu insanlara dair hem tarihçiler hem de etnologlar tarafından ilgi gösterilmektedir.

KAYNAKÇA

ANNA COMNENA, Alexiad, v.I-II, çev..Athanasios Kambylis, Diether R. Reinsch, In aedibus B.G. Teubneri, Lipsiae,1884.

BISHOP HARTVÍC, Life of King Stephen of Hungary, çev.Nora Berend, in Medieval Hagiography An Anthology, ed. Thomas Head New York/London: Garland 2000.

BONFINI, Antonio, A magyar történelem tizedei, çev. Péter Kulcsar, Balassi 1995.

BONIFIUS, Antonius, 'Sambucus Edition of Bonfinius' J.Oporinus, Basel 1568.

CEDRENIUS, çev. Immanuel Bekker, Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1838.

CONSTANTINE PORPHYROGENETOS, De Administrando Imperio (DAI.), Immanuel Bekker, Impensis Ed. Weberi, Bonnae, 1840.

GARDEZİ, Zain ul-Akhbar, Nşr. Abdülhay Habîbî, Tahran 1347.

GARDEZİ, Zain ul-Akhbar, Türklerle Olan Kısımlar: A.P. Martinez, Archivum Eurasiae Medii Aevi,II. 1982.

¹³ Yazar burada dinleri Şamanizm idi demek ise de Peçeneklerin eski Türk dini olan Gök-Tanrı dinine mensup olduğu bilinmektedir (ç.n). Bkz. M.U.Yücel, Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler, Doğukütüphanesi Yay., İstanbul 2020, s.408.

¹⁴ Psellos, cc. 57 vd. Psellos, Chronographie, v.II, çev. Emile Renauld, Paris, 1967.

¹⁵ Bu Macarlar tarafından dillendirilmekte ve Rus kroniklerinde ortaya çıkmaktadır. Cf. Legenda S. Stephani Regis minor, c.7: 'Peçenek milleti... Anlamaktan yoksun tıpkı ahmak hayvanlar gibi.' ayrıca bkz: Bishop Hartvic, Life of King Stephen of Hungary, çev.Nora Berend, in Medieval Hagiography An Anthology, ed. Thomas Head New York/London: Garland 2000.

GIESEBRECHT, Wilhelm, Geschichte der deutschen Kaiserzeit, Leipzig :, Duncker & Humblot 1885.

KUNIK, A., Baron W. Rosen, Izvestija al-Bekri i drugichs avtorovs o Rusi i Slavjanachs, Teil 1, St. Petersburg, 1878.

MACOUDÍ(el-Mesudi), Les Prairies D'or Tome, çev..Barbier de Meynard- Pavet de Courteille, Societe Asiatique, Paris, 1861. MIGNE, JACQUES-P., Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca. Vol., CXXVI, Paris 1863.

MALYUSZ, Elemer, A Thuroczy-kronika es forrasai(The Thuroczy Chonicle and its sources), Budapest, Akademiai Kiado 1967.

MICHEL PSELLOS, Chorographie, v.II, çev. Emile Renauld, Paris 1967.

MIKLOSOICH, Franz, Slavische Bibliothek Beitrage zur Slavischen Philologie und Geschichte, Wilhelm Braumüller, Wien 1858.

THEOPHYLACTUS SIMOCATTA, Theophylacti Simocattae historiae, Pub. B.G. Teubneri 1887.

YÜCEL, M.U., Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler, Doğukütüphanesi Yay., İstanbul, 2020.

PEÇENEKLER